

demOS

Jaargang 23
April 2007

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

4

NIDI

inhoud

- 1 **Bevolkingsontwikkeling vergroot Europese identiteit op termijn**
- 4 **En ze leefden nog lang gelukkig**
- 5 Demodata
- 6 Demodata
- 7 **Leeftijd moeder bij eerste geboorte sinds 1850**
- 8 **Nederlandse Demografiedag 2007**

Foto: Hatahomin/Morguefile

Bevolkingsontwikkeling vergroot Europese identiteit op termijn

WOLFGANG LUTZ

Jongere generaties voelen zich thuis in de EU

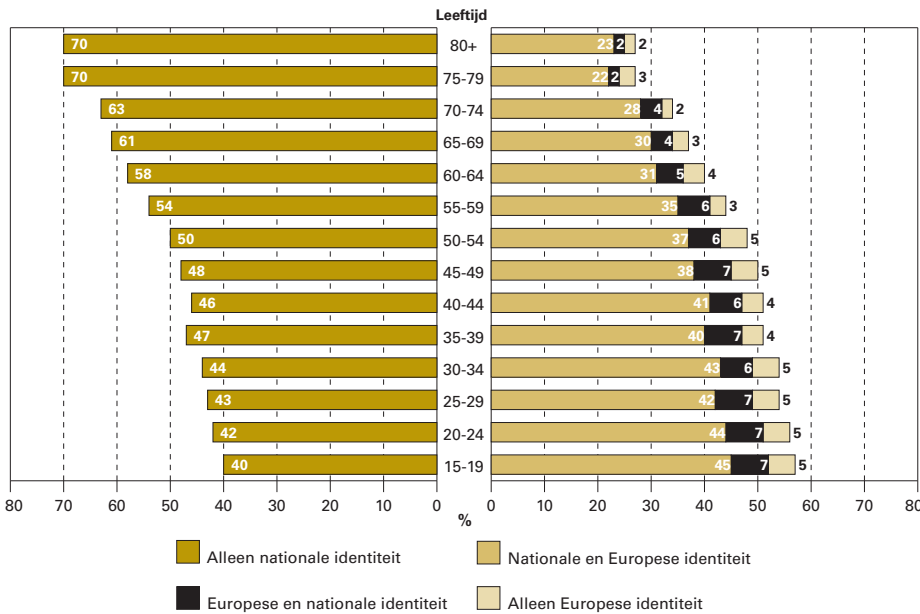
Steeds meer mensen identificeren zich met Europa. Een recente studie uit Wenen laat aan de hand van gegevens van de Eurobarometer zien dat in alle lidstaten van de Europese Unie vooral jonge mensen een Europese identiteit zeggen te hebben naast hun nationale identiteit. Als dat een cohorteffect is, zal de komende decennia de Europese identiteit in de hele bevolking toenemen.

Oppervlakkig gezien schijnt een einde te zijn gekomen aan het proces van de Europese integratie. Door de afwijzing van de Europese Grondwet door Frankrijk en Nederland alsmede door talloze ruzies om nationale belangen ontstaat de indruk dat de Europese Unie op dit moment in een fase van stagnatie zoniet van desintegratie is beland. De ontwikkeling op korte termijn moet echter de blik niet afleiden van krachten die op lange termijn werkzaam zijn. Een van die langzaam maar gestaag werkende krachten is dat steeds meer jonge mensen, wanneer hen wordt gevraagd naar hun identiteit, behalve hun nationale identiteit ook een Europese identiteit noemen. De dynamiek van demografische vernieuwing door opeenvolgende generaties kan er zo toe leiden dat oudere en voor het merendeel nationaal georiënteerde mensen geleidelijk door jongere, meer Europees georiënteerde mensen worden vervangen. Daardoor zal de Europese bevolking zich de komende decennia sterker dan nu, naast hun nationale identiteit ook Europeaan voelen. Omdat vereenzelviging met een natie een voorwaarde is voor de acceptatie door de bevolking van de politieke instituties die eraan zijn gekoppeld, wordt door deze ontwikkeling versterking van de Europese integratie steeds waarschijnlijker.

Studie naar identiteit

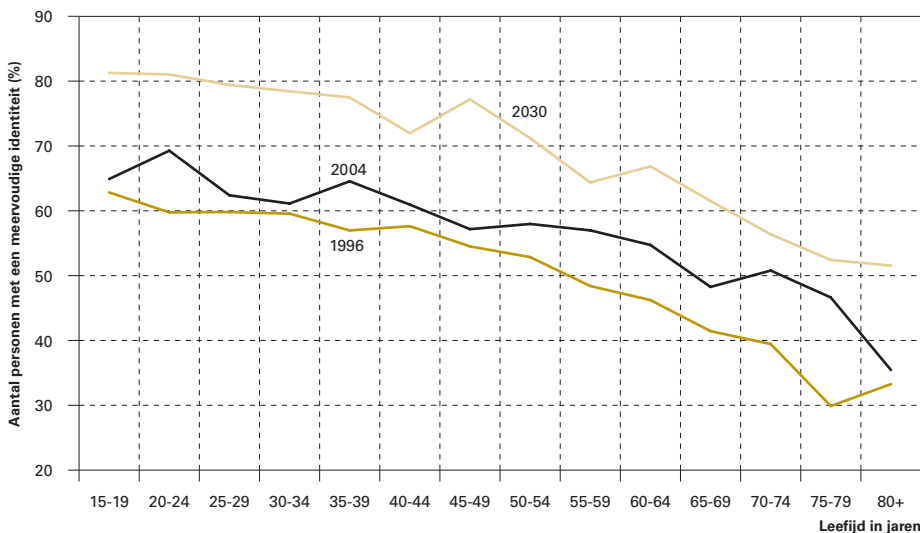
In Oostenrijk onderzochten het Vienna Institute of Demography (VID), het International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA) en het Institut für Höhere

Figuur 1. Leeftijdprofiel van de nationale en de Europese identiteit van vrouwen en mannen in de EU-15

Bron: Eurobarometer; eigen berekeningen.

Figuur 2. Leeftijdprofiel van vrouwen en mannen in de EU-15 met een meervoudige, ook Europese, identiteit, 1996, 2004 en 2030

Bron: Eurobarometer; eigen berekeningen.

Foto: Karpati/Morguefile

Studien (IHS) gegevens die werden verzameld in de Eurobarometer Surveys van de Europese Unie. In die surveys worden al jaren in alle lidstaten van de EU gelijklopende vragen gesteld over de Europese identiteit. Om de consistentie van de getallenreeksen te waarborgen, beperkt deze analyse zich tot de 15 landen die in de periode 1996-2004 lid waren van de EU (de EU-15). In de nieuwe lidstaten in Midden- en Oost-Europa schijnt zich echter hetzelfde patroon voor te doen. De mensen die in het kader van de Eurobarometer werden ondervraagd, konden kiezen uit vier mogelijke antwoorden. Deze zijn in figuur 1 gerangschikt naar leeftijd, lidstaat en twee categorieën: mensen die aangaven slechts één nationale identiteit te bezitten en mensen die daarnaast een Europese identiteit noemden.

Ouderen vaak alleen nationale identiteit

Figuur 2 toont het veranderende leeftijdsprofiel van alle vrouwen en mannen in de EU-15 die aangaven dat ze naast hun nationale identiteit een Europese identiteit bezitten. De onderste curve geeft de gegevens voor het jaar 1996 weer. Te zien is dat de meerderheid onder de 50 jaar ook een Europese identiteit aangaf. Bij de 50-plussers was dat nog een minderheid. De gegevens voor het jaar 2004, de middelste curve, wijzen al op een licht veranderd beeld. De curve daalt nog steeds met de leeftijd maar ligt in zijn geheel op een hoger niveau. Zowel in de daartussen liggende jaren als in alle lidstaten afzonderlijk is het steeds hetzelfde beeld: oudere mensen hebben in hogere mate alleen een nationale identiteit.

Leeftijds- of cohorteffect

Hoe moet dit patroon worden geïnterpreteerd? Theoretisch zou een zogenaamd leeftijdseffect hier verantwoordelijk voor kunnen zijn. Dat betekent dat naarmate iemand ouder wordt hij of zij eerder neigt naar een exclusieve nationale identiteit. De alternatieve zienswijze is een cohorteffect. Jonge mensen passen zich aan aan zowel nationale als Europese normen waarna

Foto: Dieraecherin/Morguefile

ze de eenmaal verworven meervoudige identiteit voor de rest van hun leven behouden. Bij beide effecten is de mate waarin mensen zich identificeren met Europa op hogere leeftijd lager. Wanneer dit op één tijdstip wordt waargenomen kan geen onderscheid worden gemaakt tussen deze beide mogelijke effecten.

De Eurobarometers leveren echter een tijdreeks op grond waarvan ook statistisch de kracht van de mogelijke effecten kan worden geschat (door middel van de zogenaamde Age-Period-Cohort-Analysis/APC). De resultaten bevestigen wat een vergelijking van de twee curven in figuur 2 al deed vermoeden: het betreft hier een duidelijk en significant cohorteffect. De coëfficiënt bedraagt 0,48. Dat betekent, dat in iedere jongere geboortegaang het aandeel mensen met een meervoudige identiteit een halve procentpunt hoger is dan in de jaargang daarvoor.

Toekomstige ontwikkeling

Op basis van deze resultaten kan een schatting van de toekomstige ontwikkeling worden gemaakt. De bovenste curve in figuur 2 toont de prognose van het aandeel personen in de EU-15 met ook een Europese identiteit voor het jaar 2030, ervan uitgaande dat het cohorteffect zich verder als voorheen zal ontwikkelen. Bijgevolg zal het aantal volwassen ingezetenen van de EU-15 met ook een Europese identiteit toenemen van 177 miljoen naar 226 miljoen in 2030, terwijl het aantal mensen met alleen een nationale identiteit zal dalen van een huidige 130 miljoen naar 104 miljoen. Dat is een significante verschuiving van de identiteit van het Europese kiezersvolk. Het is belangrijk om te constateren dat die duidelijke daling van het aantal burgers met alleen een nationale identiteit gaat optreden ondanks de veroudering van de Europese bevolking. Het geschatte cohorteffect dat versterking van de Europese identiteit voorspelt is daarmee groter dan het effect van de toenemende oudere bevolking, die eerder neigt naar een versterking van de nationale identiteit.

Afzonderlijke lidstaten

De analyse op Europees niveau laat grote verschillen tussen de afzonderlijke lidstaten niet zien. De tabel toont het aandeel personen met zowel een nationale als een Europese identiteit in de 15 EU-landen, gemiddeld over de jaren 1996-2004. Niet verrassend is dat Luxemburg met 78 procent bovenaan de lijst staat en het Verenigd Koninkrijk met slechts 40 procent onderaan. Duitsland beweegt zich met 56 procent in het middenveld, Oostenrijk met 51 procent drie plaatsen daarachter. Enigszins verrassend is wel dat ondanks de afwijzing van de grondwet in Frankrijk 68 procent van de bevolking aangeeft naast de Franse identiteit een Europese identiteit te bezitten en dat ook Nederland met 59 procent Duitsland voor gaat. Politiekwetenschappelijk is de verklaring duidelijk: een identiteit als Europeaan betekent niet noodzakelijkerwijs dat iemand zich kan vinden in de bestaande Europese instituties of het voorgestelde ontwerp voor de Europese grondwet. Ook iemand met een nationale identiteit kan immers tegen de nationale politiek zijn.

Foto: Chamomile/Morguefile

Tot slot

Op de lange termijn is een groeiende Europese identiteit onder de EU-burgers zeker een voorwaarde voor meer vertrouwen in Europese instituties en toenemende integratie. Dat betekent niet dat bestaande instituties en ontwerpen van verdragen daarom met meer instemming zullen worden begroet. Wat deze studie wel ondersteunt, is dat de algemene voorwaarden voor Europese politiek gestaag en wezenlijk veranderen door het niet tegen te houden proces van de natuurlijke bevolkingsvernieuwing. In dit proces worden de oudere, veeleer nationaal georiënteerde, cohorten geleidelijk vervangen door jongeren die zich meer met Europa identificeren.

Dit artikel is eerder verschenen in *Demografische Forschung; Aus Erster Hand*, 4(2007)1, pp. 1 en 2 onder de titel 'Europäische Identität nimmt durch demografische Kräfte zu; Jüngere Generationen fühlen sich in der EU zu Hause'. *Demografische Forschung; Aus Erster Hand* is een gezamenlijke uitgave van het Max Planck-Institut für Demografische Forschung, het Vienna Institute of Demography en het Rostocker Zentrum zur Erforschung des Demografischen Wandels. Het nummer is te vinden op www.demografische-forschung.org.

LITERATUUR:

- Lutz, W., S. Kritzinger en V. Skirbekk (2006), The demography of growing European identity. *Science* 314(2006)5798. p. 425. www.iiasa.ac.at/Research/POP/POPNET/popnet38.pdf#page=6.
- Lutz, W., R. Richter en C. Wilson (red) (2006), *The new generations of Europeans: demography and families in the enlarged European Union*. London.

Prof. dr. Wolfgang Lutz (Institut für Demographie der Österreichische Akademie der Wissenschaften). E-mail: wolfgang.lutz@oeaw.ac.at

Vertaling en bewerking: Harry Bronsema

Frequentie van het hebben van zowel een nationale als een Europese identiteit

Land	Procent
Luxemburg	78
Italië	72
Frankrijk	68
Spanje	64
België	59
Nederland	59
Duitsland	56
Denemarken	54
Ierland	53
Oostenrijk	51
Portugal	50
Griekenland	46
Zweden	45
Finland	43
Verenigd Koninkrijk	40